

Redogörelse för miljökonsekvensbedömning

Program för Europeiska regionala utvecklingsfonden för Norra Mellansverige 2021- 2027

Det här är en redogörelse över hur Regionalfondsprogrammet Norra Mellansverige har tagit hänsyn till miljökonsekvensbedömningen av programmet, i enlighet med artikel 9 i EU-direktivet 2001/42/EG. En strategisk miljökonsekvensbedömning genomfördes i samband med framtagandet av programmet och färdigställdes januari 2021. Programmet Norra Mellansverige godkändes av EU-kommissionen 8 juli 2022.

Den här redogörelsen bör läsas tillsammans med programdokumentet för Norra Mellansverige och med miljökonsekvensrapporten.

Regionalfondsprogrammet Norra Mellansverige

I Norra Mellansverige finns goda förutsättningar för att skapa hållbar regional utveckling. Programmet fokuserar på följande insatser för att möta de utmaningar och möjligheter som finns:

- **Öka innovationskraften.** En ökad forsknings- och innovationskapacitet hos små och medelstora företag och lärosäten är viktigt för området. För att stärka konkurrenskraften behövs fler innovativa och tillväxtorienterade företag som ser möjligheter i hållbara produkter och tjänster. En förutsättning är en ökad samverkan mellan företag, lärosäten och det innovationsstödande systemet, men även samarbeten mellan olika sektorer och geografi.
- **Öka nyttan av digitaliseringens möjligheter.** I Norra Mellansverige finns tillgång till testmiljöer och samarbeten inom digitala spetsområden. Samtidigt finns det utmaningar för delar av näringslivet att använda ny teknik. Digitaliseringen skapar möjligheter till omställning genom nya affärsmodeller, tjänster och processer. För att öka konkurrenskraften i näringslivet behöver små och medelstora företag och organisationer stärka sin digitala mognad.
- **Bredda näringslivet och stärka exporten.** En stor andel av små och medelstora företag i Norra Mellansverige levererar tjänster och produkter till några få stora globala företag. För att skapa motståndskraft i ekonomin och bidra till sysselsättning finns det ett behov av ett breddat näringsliv med en växande tjänstenäring. Fler företag behöver bli exportmogna och nå en internationell marknad.
- **Jobba mer cirkulärt, smart och resurseffektivt.** I den linjära ekonomin går stora ekonomiska värden i produkter och material förlorade på grund av

ineffektiv resursanvändning. Dessutom har både utvinning av råvaror, användning av fossila resurser liksom de omfattande avfallsmängder som genereras, stor negativ påverkan på klimat och miljö. För att hindra klimatförändringarna krävs en grön omställning i Norra Mellansverige - till ett fossiloberoende, och på sikt klimatpositivt, samhälle. Potentialen finns att utveckla smarta energisystem för att öka mångfalden av energislag och effektvariationer. Det finns möjligheter för företag och organisationer att utveckla cirkulära affärsmodeller, nya varor och tjänster för en omställning som motverkar klimatförändringarna och främjar den biologiska mångfalden

Norra Mellansverige bidrar till EU:s politiska mål om ett smartare Europa och ett grönare Europa genom följande specifika mål:

- Stärka forskning och innovation (SO 1.1)
- Stärka nyttan av digitalisering (SO 1.2)
- Stärka små och medelstora företags tillväxt och konkurrenskraft (SO 1.3)
- Utveckla färdigheter för smart specialisering (SO 1.4)
- Utveckla smarta energisystem (SO 2.3)
- Främja cirkulär energi (SO 2.6)

Miljöbedömning

Syftet med miljöbedömningen är att integrera miljöaspekter i planering och beslutsfattande av programmet så att en hållbar utveckling främjas. Reglerna kring hur miljöbedömningen ska göras och vad den ska innehålla anges i den svenska Miljöbalken 6 kap. I de generella instruktionerna till regionalfonden hänvisas till EU-direktiv 2001/42/EG, vilket i Sverige implementerats via Miljöbalken.

Anthesis har på uppdrag av Tillväxtverket gjort de strategiska miljöbedömningarna av samtliga åtta regionala program samt det nationella regionalfondsprogrammet, Interreg Öresund-Kattegatt-Skagerrak (Europeiskt territoriellt samarbete) och Fonden för en rättvis omställning.

Sammanfattning av miljöbedömningen

Programmet kommer att ha stora möjligheter att hjälpa Norra Mellansverige nå miljömässig, social och ekonomisk hållbarhet. För att bibehålla sin konkurrenskraft måste företagen och inte minst exportindustrin möta efterfrågan på klimatsmarta och miljömässigt hållbara produkter och tjänster. Programförslaget bedöms även kunna bidra positivt till människors hälsa, genom till exempel sysselsättning och social inkludering.

Från ett miljöperspektiv är satsningarna på energieffektivitet, smart specialisering, hållbar bioekonomi och en industriell omställning det som medför störst positiv miljöpåverkan. Regionen står inför utmaningar och behöver fortsätta bygga kapacitet i

innovationsstödsystemet för att dessa ska kunna bidra till en omställning som är både socialt, ekonomiskt och ekologiskt hållbar. Att öka kapaciteteten är avgörande för att få till stånd innovationer som möter behovet av social och grön hållbar omställning i både den inhemska och den globala ekonomin. Nya lösningar kan stärka positionen för redan starka sektorer och diversifiera ekonomin med nya affärer, samt därmed säkra arbetstillfällena i regionen. För att stärka konkurrenskraften behövs direkt och indirekt stöd som bland annat kan bidra till användande av ny teknik.

Programmet bör, gärna tillsammans med övriga regionalfondsprogram, ta fram mekanismer för att tydligt styra mot hållbar utveckling och en smartare och koldioxidsnål ekonomi. Sådan styrning bör omfatta både programmets övergripande inriktningar och ambitioner, liksom mer tekniska aspekter som t.ex. rutiner för bedömning av ansökningar, planering, genomförande och uppföljning av insatser, samt efterföljande forskning.

Förslaget till program bedöms inte resultera i betydande negativ miljöpåverkan.

Samråd

Avgränsningssamrådet för den strategiska miljöbedömningen av programmet genomfördes den 18–24 september 2020 i form av en webbaserad enkät. Samrådsunderlaget skickades till samtliga län och regioner samt till Naturvårdsverket. Svaren som inkom redovisas i miljökonsekvensrapporten.

Baserat på de kommentarer som kommit in beslutades bland annat följande åtgärder:

- Bedömningen av klimatrelaterade effekter sträcks till 2050
- I den slutliga versionen kommer effekter på havs- och vattenmiljö också bedömas till geografiskt område utanför det definierade, i den grad detta är möjligt
- En övergripande bedömning också av kumulativa effekter på miljön görs
- Nollalternativ att inget program genomförs men att det kommer att beskriva de åtgärder och förändringar som kan förväntas genomföras även om inget nytt program antas har beslutats i dialog med Tillväxtverket

Remissförfarande

Miljökonsekvensbedömning skickades till programskrivarna i Norra Mellansverige 2020-11-06. Norra Mellansverige svarade 2020-11-27. I sitt svar skriver Norra Mellansverige bland annat:

PO 1.3 och PO 1.4 bedöms medföra en negativ miljöpåverkan. De områden som pekas ut är markanvändning och resurshushållning samt naturmiljö och ekosystemtjänster. Analysen i miljökonsekvensbedömningen är inte så fördjupad men det är viktigt att se över hur programmet är utformat och kan förändras för att negativ miljöpåverkan inte ska uppstå, framförallt eftersom en stor del av budgeten i kommande regionalfondsprogram är allokerade till dessa politikområden. Inom PO2 har området

2.6 Cirkulär ekonomi adderats för att säkra att resursperspektivet blir mer framträdande.

Den 26 januari 2021 presenterades den slutgiltiga miljökonsekvensbedömningen från Anthesis för Norra Mellansverige.

Förslag till åtgärder i miljökonsekvensbedömningen

För vissa av de särskilda målen är det viktigt att utformningen av programmets insatser sker på ett sätt som främjar hållbar utveckling och säkerställer att insatsen inte ger oönskade konsekvenser, till exempel rekyleffekter inom energieffektivisering och risk för att jungfrulig mark tas i anspråk vid nyetableringar eller när ny infrastruktur anläggs.

Programmet bör därför, gärna tillsammans med övriga regionalfondsprogram, ta fram mekanismer för att tydligt styra mot hållbar utveckling och en smartare och koldioxidsnål ekonomi. Sådan styrning bör omfatta både programmets övergripande inriktningar och ambitioner, liksom mer tekniska aspekter som t.ex. rutiner för bedömning av ansökningar, planering, genomförande och uppföljning av insatser, samt efterföljande forskning.

Förslag på justeringar för det politiska målet "Smartare Europa"

- Satsningarna på små och medelstora företag bör också omfatta aktiviteter som särskilt adresserar unga och ungas tillgång till arbetsmarknaden.

Förslag på justeringar för det politiska målet "Grönare och koldioxidsnålare Europa"

- Ta med incitament för att minska den totala energianvändningen.
- Prioritera insatser inom styrkeområden som Hållbar energi och miljöteknik, eller Teknik- och tjänsteutveckling inom industrin som leder till ökad energi- eller resurssnålhet.

Hur har miljökonsekvensbedömningen integrerats i slutliga programmet?

Miljökonsekvensbeskrivningen föreslog att ta fram mekanismer för att tydligt styra regionalfondsprogrammen mot hållbar utveckling och en smartare och koldioxidsnål ekonomi. Tillväxtverket har integrerat detta i urvalsprocessen av projekt för samtliga program inom regionalfonden, inom kvalitetskriteriet Hållbar förändring. Projekten ska i sina ansökningar visa hur de har bedömt sin hållbarhetspåverkan samt om projektets resultat har förutsättningar att bli bestående och bidra till en hållbar utveckling.

Efter miljökonsekvensbeskrivningen förändrade Norra Mellansverige programmet genom att införa skrivningar som stärker miljömässig hållbarhet i PO1. Vidare utformades de särskilda målen PO2.6 och PO2.3 för att tillsammans angripa ökad energi- och resurssnålhet från olika perspektiv, inte minst genom att möjliggöra ett ramprojekt för företagsstöd i PO2.6 dit en stor del av budgeten allokerats. Genom en

starkare hållbarhetsinriktning i PO1 och det faktum att programmet möjliggör ett ramprojekt för företagsstöd inom PO2.6 kan programmet kombinera projekt som stöttar grön innovation och tjänsteutveckling i PO1 med investeringsstöd i PO2. Sammantaget möjliggör programmet därmed ett stöd från tidigt idéstadium till faktiska investeringar som realiserar teknik- och tjänsteutveckling inom industrin som leder till ökad energi- och resurssnålhet.